

Nijkerk *Natuurlijk*

Kwartaalblad voor leden en donateurs van IVN Nijkerk

Nummer 4 - 2025

Herfst

BESTUUR

Voorzitter	Rien Loman	06-25 08 18 05 voorzitterivnnijkerk@gmail.com
Secretaris	Hans Dekker	06-52 32 73 70 secretarisivnnijkerk@gmail.com
Penningmeester	Ellie Kroon	06-13 07 63 39 penningmeester@ivn-nijkerk.nl
Algemeen bestuurslid (coördinatie werkgroepen)	Arjan van Slooten	06-36 38 40 06 infoivnnijkerk@gmail.com
Algemeen bestuurslid (gidsen/excursies en PR)	Marieke van den Heuvel	06-14 03 50 67 infoivnnijkerk@gmail.com
Algemeen bestuurslid	Yvonne Stokman	06-20 99 02 09 infoivnnijkerk@gmail.com
Vertrouwens ContactPersoon (VCP)	Ben Hiemstra	06-42 21 95 86 vcp@ivn-nijkerk.nl

COLOFON

Nijkerk Natuurlijk is een uitgave van IVN-afdeling Nijkerk. Kopij en reacties kunt u uiterlijk tot **15 november 2025** sturen naar Arjan Kalee, nn@ivn-nijkerk.nl (tekst zo mogelijk in Word aanleveren en **afbeeldingen los** bijleveren als JPG of TIFF).

Redactie:

Arjan Kalee (coördinator)
Egbert Woudenberg
Hans Dekker

Lay-out en productie:

Renea Grafisch, Nijkerk

Bezorging:

Renée Broekhuis (coördinator),
Robin Nellestein, Marion Petrie,
Anita de Raad, Jaap Schaap,
Marinus van Tol, Wil van Winkoop,
Dinie Vos, Bernadette Post,
Akke Tolsma, Ans Vermeulen,
Hildegard Steenbrink, Johan Nijzink,
Eghard Kouwenhoven, Marijke
Langhorst en Jan Hoonhoud

Foto op de voorkant:

De zwarte stern, van Thea de Ruijter
Een toelichting bij deze foto vindt u op pagina 6.

Nijkerk *Natuurlijk*

Jaargang 48; 2025 nr. 4 (Herfst)

Kwartaalblad voor leden en donateurs van IVN Nijkerk.

De afdeling IVN Nijkerk is opgericht op 14 maart 1977.

Secretariaat: Tijgervlinder 36, 3863 GP Nijkerk,
secretarisivnnijkerk@gmail.com

Banknummer: NL32RABO0347864759 t.n.v. IVN Nijkerk

Ledenadministratie: Herman van Dasselaar, ledenadministrateur@ivn-nijkerk.nl

Lidmaatschap: lid € 25,00, donateur € 17,00, huisgenootlid € 12,50,
jeugdlid € 7,50 en cadeaulid € 25,00 per jaar

Website: www.ivn.nl/afdeling/nijkerk

INHOUDSOPGAVE

Bomenroute Nijkerk	5
De zwarte stern - bij de voorpagina	6
Van hot naar haar...	8
RABO ClubSupport 2025	12
Papegaaiduikers op vulkanisch IJsland	13
Programma	18
Excursie in de Stille Kern	21
IVN Nijkerk naar de Zomerschool	23
Heide: cultuur en natuur	25
Ziet en verwondert u	31
Bos en heide in Ermelo	33
Werkgroepen	35

IVN is een landelijke organisatie die mensen lokaal bij de natuur betreft. Meer dan 20.000 ervaren vrijwilligers organiseren jaarlijks met veel passie en kennis talloze excursies, cursussen, wandelingen en tentoonstellingen. Zo komen veel mensen in contact met de natuur. En dat is nodig, want IVN is ervan overtuigd dat kennis van natuur, milieu en landschap de betrokkenheid vergroot. Door uw lidmaatschap ondersteunt u IVN Nijkerk.

MOS bv

verenigingsmanagement,
secretariaat, financiële
administratie,
communicatie en advies

www.mos-net.nl

MOS Select bv

werving en selectie,
detachering,
uitzenden

www.mosselekt.nl

MOS Events bv

evenementen,
congressen, workshops

www.mosevents.nl

Postbus 1058 - 3860 BB Nijkerk - Tel: 033 - 247 34 00
E: mos@mos-net.nl - W: www.mos-net.nl

Sanitair
Alle merken kranen
Onderdelen voor kranen
Gashaarden
Elektra
PVC afvoer
Badkameraccessoires
Dakbedekkingsmaterialen

Ohmstraat 1, 3861 NB Nijkerk
(033) 245 14 72

Voor bedrijven en particulieren
Openingstijden en overige
informatie vindt u op:
www.van-dasselaar.nl

BOMENROUTE NIJKERK

Kennen jullie de app 'IVN Natuurroutes' al? Er stonden al 350 routes op en IVN Nijkerk heeft dat aantal met 1 opgehoogd. De mooie bomenexcursie van onze voorzitter Rien Loman staat er nu ook op. Een route van 3 kilometer die start bij de VVV op het Plein en die je leidt langs 27 in- en uitheemse bomen in het centrum van onze stad.

An illustration of a man and a woman sitting on a wooden bench, both reading books. They are surrounded by large potted plants with green leaves. The woman is wearing a red hat and a red skirt, and the man is wearing a yellow shirt and blue pants. A black bag is on the ground next to the bench. In the top right corner, there is a logo for 'de Bibliotheek Gemeente Nijkerk' with the tagline 'brengt je verder!'.

**Leen boeken/tijdschriften over tuinieren
bij de Bibliotheek! www.bibliotheeknijkerk.nl**

De zwarte stern is een vogel uit de familie van de meeuwen. Dat geldt ook voor het visdiefje waar de zwarte stern meer mee verwant is. Dit jaar zat ik een poosje in de buurt van een broedplaats. De zwarte sterns broeden daar op vlotjes die speciaal voor deze broedvogel op het water zijn gelegd. Het viel me op dat het met het voeren van de jongen net zo gaat als bij de boerenzwaluw. De jongen weten precies wie hun ouder is en reageren direct als ze in de buurt zijn. De snaveltjes gaan wagenwijd open als ze één van hun ouders zien aankomen. Vanuit vlucht worden de jongen gevoerd met allerlei insecten, waaronder ook libellen zoals de foto op de voorpagina laat zien. De ouders vangen de insecten vlak boven het wateroppervlak. Ook kleine visjes staan op het menu.

Het aantal jongen varieert per nest. Zwarte sterns leggen 2 tot 3 eieren. Het broeden duurt dan ongeveer 20 dagen. De jongen zitten, nadat ze uit het ei zijn gekropen, nog zo'n 25 dagen op het nest. De zwarte stern broedt in kolonies.

Broedvlotjes

De zwarte stern heeft voor het broeden een voorkeur voor moerasachtige gebieden met ondiep water. Dichte vegetaties van de drijvende waterplanten zoals krabbenscheer dienen als nestgelegenheid. De nesten bestaan grotendeels uit afgestorven vegetatie en staan soms gedeeltelijk onder water. De aanwezigheid van voldoende voedsel in de vorm van insecten, larven en vis is essentieel voor het succesvol grootbrengen van de jongen. Omdat krabbenscheer door waterverontreiniging op veel plaatsen geheel verdwenen is, worden onder andere door Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en vrijwillige natuurbeschermers voor het broedseizoen begint nestvlotjes uitgezet. Van deze, met een grasplag bedekte alternatieve broedgelegenheid, wordt door de vogel dankbaar gebruik gemaakt. Krabbenscheer keert sinds het begin van de eenentwintigste eeuw op een aantal plaatsen terug dankzij verbetering van de waterkwaliteit.

De wetenschappelijke naam van de soort werd in 1758 als *Sterna Nigra* gepubliceerd door Carl Linnaeus, maar is later *Chlidonias niger* geworden.

De zwarte stern is een trekvogel. De tijd om de zwarte stern het beste te kunnen spotten is van april tot september. In september verzamelen de zwarte sterns in het IJsselmeergebied om gezamenlijk verder te trekken naar het zuiden.

Thea de Ruijter

VAN HOT NAAR HAAR...

Het voorjaar is voorbij, dus daarom hebben we het niet meer over wat het toen allemaal voor ons in petto had, zoals bijvoorbeeld die keer toen twee sperwers, een 'roodbuik' en 'n vrouw (eegalief?) op ongeveer één meter hoogteverschil boven elkaar richting bosrand Appelsche heide knalden. Natuurlijk verrassend, nooit eerder zo gezien!

Gehoornde metselbijtjes

Trouwens, eind maart besloot een stelletje gehoornde metselbijtjes ons tuinkussen als achtergronddecor te gebruiken voor het paringsritueel. Totdat nummer drie, een mannetje, kleiner dan het vrouwtje en eveneens als nummer één uitgerust met witte snor en langere antennes, op paddenmanier dacht te participeren. Hulde, zoals eerst gegadigde de tweede afpoeierde zonder haar een moment aan haar lot over te laten. Trouwens, waarom heeft zij dan weer kortere antennes?

In Zeeland aangeland zagen we de bruine kiekendief een jonge haas belagen, maar deze had daarbij buiten de moer gerekend. Na een kwartier dralen: cirkelen, landen, wachten en weer opvliegen, zag ze er alsnog vanaf.

De heikikkers van het Paradijs willen we ook alsnog bedanken voor het sublieme optreden, waarbij een vrouwtje met de rug naar de reeds 'gedrilde' pollen pijpenstro zat gekeerd ('hoe trigger ik een kikker' moet ze hebben gedacht), zogenaamd onbewust van de amplexue situatie achter zich, terwijl de ene driftkikker de andere verjoeg. Tja, als heikikker heb je zagezegd patent op het lopen van een blauwtje.

Laatvlieger

Eind april werd het vleermuizen vangen met mistnetten. Wat een werk en geduld om zo'n laatvlieger, eerst onderworpen aan een gezondheidscheck en 'n weegsessie, uiteindelijk succesvol gezenderd weer te kunnen lossen, zodat een eventuele kolonie in de dagen daarna met peilwaggen opgespoord kan worden. Wat een prachtige dikke roodbruine vacht heeft zo'n vleermuis op de rug en... wat een tanden!

Soms kom je teleurgesteld weer thuis, wanneer je opnieuw verwachtingsvol op pad bent gegaan om de adder te scoren, en het weer 'slechts' een zandhagedis werd. Dat zegt wel iets Natuurlijk. Toch hoeft je niet per se op pad te gaan om iets te beleven, dat besef je je als in eigen tuin het komkommerspinnetje acte de présence geeft: karamelgroen, met geeloranje, zwartgeringde pootjes. Het zit er gewoon!

Komkommerspin

Soms valt je oog zomaar ergens op. Zo merkten we op hoe bijen de bloemen van de *Geranium wallichianum* afwerkten. De beestjes draaiden tijdens 't peuren telkens driekwart, de kop naar 't bloemhart, rond. Waarom niet helemaal? Soms werd een bezochte bloem direct verlaten. Kwestie 'hond in de pot?'. Dat akker- en steenhommeltjes zich laten verleiden kan ik plaatsen, maar wat had de vleesvlieg hier te schaffen? Dat zijn volwassen mannetjes, die nectar komen snoepen.

Maar het is zomer. Over timing en geduld gesproken. We hebben de reactiesnelheid van de mierenleeuw geobserveerd, toen er met een dennennaald een zandkorrel in beweging werd gebracht. Trouwens, wat een geniaal kunstwerk, zo'n trechtertje van...los zand. Het leek wel of het beestje zand spóóg! Maar na de derde maal liet het zich niet meer beetnemen. Het kan zo een half jaar zonder eten, dus je hoort niets rammelen. Over geduld gesproken.

Het is zomer, dus op naar Hoog Soeren, want het vliegend hert staat ook nog op de bucketlijst. Voordat we ze echter zien, overlopen we een hazelworm, een hinde en twee zwijnen, maar daarna hebben we dan toch echt geluk... Op het fietspad en het zandpad treffen we de vrouwelijke exemplaren van *Lucanus cervus*. Maar we zijn toch vooral nieuwsgierig naar hem en dat heeft hij vast geweten. Even later heeft m'n medespeurder hem letterlijk in het vizier. *Cervus* vliegt in 't gezicht om daarna direct door te trekken. De reukzin richting soortgenoten is waarschijnlijk beter ontwikkeld dan z'n vliegstijl en gezichtsvermogen.

Vliegend hert ♂
Grote kaken om te imponeren

Vliegend hert ♀
Kleine, maar krachtige en scherpe kaken

In juli hangen we in de Achterhoek. De wielewaal roept, maar zingen doet hij niet voor ons. De zang klinkt toch wat aangener. In een weite spotten we zowaar een draaihals, nadat hij eerst, zoals de groene specht, van zich heeft laten horen. Dat zal de spoeling toch enigszins verdunnen, hoewel er dus waarschijnlijk genoeg voedselaanbod en -variatie is voor de groene.

De boomkikker is aan zet, daar komen we eigenlijk voor, maar de moeras-sprinkhaan is aan het Boelekeerlspad intussen het leven ook niet zeker. Het barst hier van de tijgerspinnen, de vrouwtjes mooier dan de mannetjes. Heel wat sprinkhaantjes komen voor ons gezicht aan hun eind. Of dit te danken is aan het zigzag stabiliment is mijns inziens nog maar de vraag. Er doen namelijk verschillende theorieën met betrekking tot de functionaliteit hiervan de ronde.

We hebben geluk en horen en vinden, dankzij de gids, verschillende exemplaren van *Hyla arborea* in verschillende kleurenvarianties. Toch is het aangenermer om te luisteren naar de zang van *Lullula arborea*, maar dat ter zijde. Ineens beginnen enkele deelnemers te draven, want er vliegen twee koninginpages voorbij maar die blijken, tot frustratie van onze fotografen, niet over zitvlees te beschikken.

Terug te Leersum, sluiten we juli af met een nachtzwaluwexcursie. We horen en zien waarvoor we komen. Roep, ratel, vleugelklap en dwarrelvlucht worden keurig uitgevoerd.

Elke jaargetijde heeft zo z'n charmes. Ik kan genieten van de verstillig. De mezen minder opgefokt, staan als het ware al in de herfststand. Ik vind hun roepje zeker zo aangenaam, maar dat is een kwestie van smaak.

Gert Wouters

RABO CLUBSUPPORT 2025

Met Rabo ClubSupport investeert Rabobank in de samenleving door clubs en verenigingen te ondersteunen. Van **1 september t/m 21 september** mag iedereen, die lid is van Rabobank, 3 stemmen op 3 verschillende (deelnemende) clubs uitbrengen. Met Rabo ClubSupport maken wij kans op een mooi geldbedrag voor onze vereniging.

Vorig jaar wilden onze natuurgidsen graag duidelijk herkenbaar worden met kleding met een IVN-logo. Door jullie stemmen kregen we een prachtig bedrag daarvoor.

Ook dit jaar heeft IVN Nijkerk zich weer ingeschreven. Met het donatiebedrag wil IVN Nijkerk ladders, klimvesten en materialen voor uilenkasten aanschaffen ten behoeve van de Uilenwerkgroep.

Stem op ons want jouw stem is geld waard!

Ellie Kroon

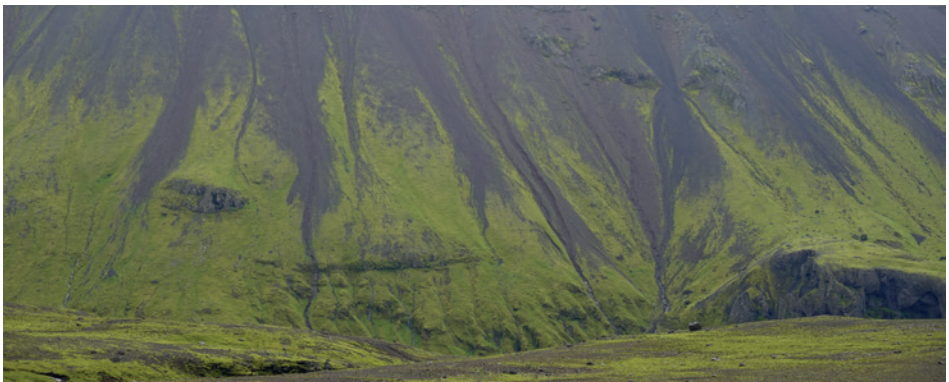
PAPEGAAIDUIKERS OP VULKANISCH IJSLAND

Begin augustus vertoefde ik een week op IJsland. De weersvoorspellingen waren niet best: veel regen. Maar dit trok gelukkig behoorlijk bij. Met aangename temperaturen van 12 tot 18 graden voor een actieve vakantie kon het eiland mooi verkend worden. We hebben ons beperkt tot het zuidwestelijk deel, aangezien het een groot eiland is (driemaal het landoppervlak van Nederland). Weliswaar af en toe half in de laaghangende wolken en regen, maar ook dat had zo z'n charmes, als het maar niet lang duurt.

IJsland is een zeer dunbevolkt eiland. Rijdend richting het verlaten oosten kwam een tankbordje in zicht met daarop geschreven 'volgend tankstation 324 km'. In de zuidwestelijk gelegen regio met hoofdstad Reykjavik wonen de meeste mensen: 249.054. Samen met de vier andere grootste gemeentes (62.898 inwoners) heb je dan al 80% van alle inwoners van IJsland gehad (389.444 inwoners) (cijfers jan. 2025).

Vulkanisme

IJsland is een vulkanisch eiland met een relatief korte geologische geschiedenis van 17-20 miljoen jaar (ter vergelijking: de oudste gesteenten op de wereld zijn zo'n 4 miljard jaar oud). Veel bergen op het eiland zijn oude vulkanen. Het vulkanisch gesteente (bijv. ryoliet) is vaak brokkelig, poreus en erosiegevoelig. Dat zie je onder andere aan de door water gevormde erosiestroken die afdalend op een berghelling te zien zijn. Andere vulkanische gesteenten zoals basalt zijn veel beter tegen erosie bestand. Deze steensoort kom je ook tegen als zeshoekige basaltzuilen. De zuilen ontstaan wanneer dikke lagen lava afkoelen en krimpstreken vormen. Brede kolommen ontstaan bij langzame stolling en smalle in snel afkoelende lava.

Erosiestroken op een berg door water en aardverschuivingen

De begroeiing op de bergen bestaat veelal uit een dik bed van mossoorten, met daartussen veel kraaiheide, opvallend veel tijm, geregeld alpenvrouwenmantel en geel walstro en op sommige plekken veelvuldig blauwe knoop (zeldzaam in Nederland). Bomen kom je niet tegen in de bergen.

Het eiland ligt op de Mid-Atlantische Rug (MAR) in de Atlantische Oceaan met onder zich een hotspot. Deze zin behoeft nadere uitleg. Het aardoppervlak (lithosfeer genaamd), waaronder ook de oceaanbodem, bestaat uit aardplaten met eigen beweging als gevolg van zeer trage stromingen (geen convectiecellen, dat is achterhaald) in de onderliggende zogeheten asthenosfeer. Door hoge druk en temperatuur is de asthenosfeer enigszins plastisch te vervormen, maar ze is niet vloeibaar. In tegenstelling tot wat u misschien geleerd heeft op school bestaat slechts 1% van de asthenosfeer uit smelt (magma).

Bron: Wikipedia

In het midden van de Atlantische Oceaan beweegt er licht en heet mantelmateriaal omhoog dat de oceaankorst optilt (tot wel 3 km hoog!), waardoor er scheuren ontstaan in deze korst. Eenmaal dicht bij het aardoppervlak is de druk dermate afgenomen, maar de temperatuur niet, dat het mantelmateriaal vloeibaar is geworden. Door afkoeling stolt het en vormt zo nieuwe korst. Deze nieuw gevormde korst op de bodem van de oceaan wordt door afkoeling zwaarder en is geneigd weer naar beneden te zakken. Maar, dat kan niet, omdat er continu nieuw heet materiaal omhoog komt. Dus glijdt de langzaam afkoelende oceanische korst zijwaarts weg, trekt daarbij de

opgeheven korst open en duwt ('ridge push' genaamd) de continenten Zuid/Noord-Amerika en Europa-Azië/Afrika aan weerszijden van de oceaan uit elkaar met een snelheid tot 2 cm per jaar.

De MAR is met een lengte van zo'n 18.000 km de langste bergketen ter wereld. Ze steekt grofweg 3 km boven de zeebodem uit en is 1000-1500 km breed. Dat is een gigantisch natuurlijk bouwwerk! Op sommige plekken steekt de MAR boven het zeeoppervlak uit en vormt zo een vulkanisch eiland. Maar IJsland is de enige plek waar de scheiding tussen de aardplaten boven water ligt. In het Nationaal park Thingvellir is dit mooi te zien.

IJsland is voor een eiland op de MAR uitzonderlijk groot. Deze grootte heeft te maken met een geologische hotspot die naast de MAR ligt in het zuidoosten van het eiland, onder de grootste gletsjer van IJsland, de Vatnajökull (jökull is IJslands voor 'gletsjer'), met een oppervlak van zo'n 7700 km². Een geologische hotspot geeft de plek aan waar gloeiend heet gesteente vanuit de aardmantel opstijgt naar het aardoppervlak. De hypothese is dat zij haar oorsprong vindt op de kern-mantelgrens van de aarde (bijna 3000 km diep), waar een hete mantelpluim omhoog stijgt tot die nabij de lithosfeer vloeibaar wordt door drukvermindering en deze kan openbreken.

Over bovengenoemde oorzaak is nog geen consensus onder de wetenschappers. Vast staat wel dat de magma van een hotspot een andere samenstelling heeft dan de magma van de MAR. Omdat de hotspot zich niet verplaatst, maar de lithosfeer erboven wel ontstaan er steeds weer nieuwe vulkanische eilanden (bijv. Hawaïi).

Mount Pétursey; een 275 m hoge tufsteenber, gevormd door een vulkaanuitbarsting

Op de achtergrond van Mount Pétursey ligt de gletsjer Eyjafjallajökull (± 100 km² groot), die de gelijknamige 1651 m hoge vulkaan bedekt. Deze vulkaan barstte, na duizenden kleine aardbevingen 7 km onder de vulkaan, uit op 20 maart 2010 en 14 april 2010. De laatste uitbarsting produceerde dermate veel as (aspluim tot 9 km hoogte), dat het luchtruim moest worden afgesloten.

Papegaaiduikers

Waar IJsland ook om bekend is, is de grote kolonie papegaaiduikers. Papegaaiduikers broeden op rotseilanden in de Atlantische oceaan, zoals die bij Schotland, Wales, Ierland en Noorwegen. De grootste kolonie broedt op IJsland. In Nederland worden de vogels alleen bij harde aanlandige wind soms langs de kust gezien, of als olieslachtoffer gevonden. In de winter trekken ze naar het zuiden, tot ter hoogte van de Middellandse Zee. Ze komen dan niet aan land, maar overwinteren op volle zee, ver van de kust.

Verreweg de meeste papegaaiduikers worden gevonden in Europa (80% tot 90%), met de grootste populatie (1,1 miljoen) op Vestmannaeyjar, een groep rotseilanden voor de zuidkust van IJsland. Afgelopen 50 jaar is de wereldpopulatie geslonken met 2/3 tot zo'n 8 miljoen vogels. Een reden om de soort als bedreigd te zien.

Uitzicht op Vestmannaeyjar (eyjar = eilanden), vertaald: Westmaneilanden

Papegaaiduikers broeden in zelfgegraven holen (1-2 m diep) op steile kliffen, waar een goede landingsplek is te vinden. Ze zijn monogaam en kunnen zo'n

20 jaar oud worden, met uitschieters naar 30 jaar. In juni wordt er meestal één ei gelegd die in 36-45 dagen wordt uitgebreed. Beide ouders broeden op het ei, om en om. Wanneer één van de ouders bij het nest arriveert met een snavel vol vis, dan weet je dat het jong is geboren. Beide ouders verzorgen het jong dan nog 38-59 dagen.

Papegaaiduikers bij hun nest

Papegaaiduiker op de uitkijk

De jonge papegaaiduiker verlaat het nest in de nacht omdat dan de kans om gepakt te worden door een rover (zoals meeuwen en jagers) het kleinst is. Dit is een hachelijke onderneming, want het jong kan nog niet goed vliegen, maar moet toch de steile hoge klif afdalen. Afgedaald op het strand wordt het laatste stuk naar het water rennend en fladderend afgelegd, waarna hij zo snel mogelijk peddelend een aantal kilometers de zee in zwemt. Jonge papegaaiduikers verzamelen zich niet in groepen, maar blijven solitair op zee. Pas na 2-3 jaar keren ze weer terug naar land. Als ze 4-5 jaar oud zijn gaan ze op zoek naar een partner.

Arjan Kalee

Programma IVN Nijkerk

tot en met 4e kwartaal 2025

Datum	Activiteit	Tijd	Locatie	Coördinator
Za 6 september	Vrijwilligersdag	09.00	Barneveld	Ellie Kroon
Wo 10 september	Bijdrage Fiets4Daagse	N.t.b.	Pluktuin Engersteeg Putten	WG Natuurlijk proeven
Zo 14 september	Fotowandeling	10.00	N.t.b.	Petra Heidinger
Za 20 september	Vogelinventarisatie	09.00 - 10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Za 27 september	Herfst in het Hoevelakense bos	09.00 - 11.00	Hoevelakense bos	Bram van de Klundert
Zo 28 september	Doorstapwandeling	10.00 - 12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 4 oktober	Natuurlijk proeven	10.00	Nijkerkerveen	Elly Kuijt
Zo 12 oktober	Fotowandeling	10.00	N.t.b.	Petra Heidinger
Za 18 oktober	Vogelinventarisatie	09.00 - 10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 19 oktober	Paddenstoelentocht	10.00 - 12.00	Locatie afhankelijk van groei schimmels	Arian Kalee
Za 25 oktober	Herfstexcursie Oldenaller	14.00	Oldenaller	Renée Broekhuis

Zo 26 oktober	Doorstapwandeling	10.00 - 12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Zo 26 oktober	Paddenstoelentocht	10.00 - 12.00	Locatie afhankelijk van groei schimmels	Arjan Kalee
Za 1 november	Natuurlijk proeven	10.00	Nijkerkerveen	Elly Kuijt
Za 8 november	Vogelfietsexcursie	09.00 - 11.00	Arkemheen	Wim Meijer
Zo 9 november	Fotowandeling	10.00	N.t.b.	Petra Heidinger
Za 15 november	Vogelinventarisatie	09.00 - 10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 23 november	Doorstapwandeling	10.00 - 12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 6 december	Natuurlijk proeven	10.00	Nijkerkerveen	Elly Kuijt
Zo 14 december	Fotowandeling	10.00	N.t.b.	Petra Heidinger
Za 20 december	Vogelinventarisatie	09.00 - 10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 28 december	Doorstapwandeling	10.00 - 12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger

Dikgedrukt staan de extern gerichte activiteiten.

Dit programma is onder voorbehoud. Zie ook de maandelijkse Nieuwsbrief en de website www.ivn.nl/afdeling/nijkerk (voor de interne activiteiten: zie de betrokken Werkgroepen, de externe activiteiten worden op de homepage bij de Activiteiten opgenomen).
 Volg ook de plaatselijke bladen. Voor meer informatie: bel 06-52327370 of mail mn@ivn-nijkerk.nl

Heiweg 34
3794 MP De Glind
Tel: 06-23769164
www.gertdavelaar.nl
info@gertdavelaar.nl

Welkom bij Albert Heijn Nijkerk.

Openingstijden:

maandag t/m zaterdag 07.00 - 22.00 uur
zondag 08.00 - 22.00 uur

Dat is het *lekkere* van...
Albert Heijn Van den Tweel

Frieswijkstraat 72 - Nijkerk

Bulderweg 16
3862 PK Nijkerk
tel: 06-224 00 523
e-mail: info@bokkers-verhuur.nl

EXCURSIE IN DE STILLE KERN

Op zaterdag 7 juni zijn wij (ik met mijn schoonzus), mee geweest met een excursie van het IVN door natuurgebied de Stille Kern in Zeewolde. Via de mail werden we vooraf geïnformeerd dat het, door de hoeveelheid regen die gevallen was, mogelijk drassig zou kunnen zijn en dat laarzen wel van pas zouden komen.

Bij dit mailbericht werden meteen wat afbeeldingen met ons gedeeld van mooie sporen van dieren, die we mogelijk tijdens deze natte wandeling zouden kunnen zien. Zo kwamen we al helemaal in de stemming.

Op de ochtend zelf verzamelden we op de parkeerplaats Tuurtoren. Behalve Rik (onze gids voor deze ochtend) waren ook Hans (een vogelkenner) en Marieke aanwezig. Marieke bleek veel kennis te hebben van o.a. het herkennen van sporen, maar ook van verschillende soorten paddenstoelen. De ochtend begon helaas weer met regen. De hele groep liep de eerste diersporen op het pad voorbij, zonder het door te hebben. De 'trosjes' kersenpitten die op het pad lagen, bleken uitwerpselen van een vos te zijn. Deze vos had duidelijk gekozen voor een 'vegetarische' maaltijd. Niet veel later zagen we uitwerpselen van een vos die duidelijk wel iets van vlees gegeten had. Dit was onder andere te zien doordat er in de uitwerpselen haren te zien waren. Beide vossen hadden middels deze uitwerpselen 'hun eigen terrein' afgebakend. Op deze manier kregen we gelijk een mooi beeld van die twee vossen die daar afzonderlijk van elkaar leven, maar toch ook weer dichtbij elkaar.

Na een stukje te hebben doorgelopen, kwamen we bij een open stuk, 'de Stille Kern', waar het gebied zijn naam aan dankt.

Inmiddels was het droog geworden en hoorden we overduidelijk de koekoek, waar Hans ons veel over kon vertellen. Een aantal mensen dacht de koekoek ook te zien, maar helaas lukte het niet hem duidelijk in beeld te krijgen. Ook hoorde Hans diverse andere vogels en hielp ons ze te herkennen. Zo hoorden we onder andere de zanglijster, vink, winterkoning en karekiet. De

schotse hooglanders en de kudde koniksparden met hun jongen waren toch wel echt het hoogtepunt van de excursie. Ook de gedetailleerde verhalen van Rik en Marieke over het gebied, de verschillende sporen, paddenstoelen en dieren, maakten deze excursie echt tot een unieke belevenis. We kwamen ogen en oren tekort. Zo hoorden we dat er in het gebied regelmatig reeën en damherten te zien zijn, maar ook komen er edelherten voor.

De zon brak zelfs af en toe door en zo werd het een ochtend die we niet snel zullen vergeten. Mijn schoonzus (Sietske Bruijne-Hagers) heeft met haar fotocamera de unieke beelden vast kunnen leggen, zodat we ze nooit meer zullen vergeten.

IVN en Rik, heel erg bedankt voor deze ochtend. Hans en Marieke, jullie ook heel erg bedankt voor jullie extra gespecialiseerde uitleg deze ochtend.

Sietske en Mierella

IVN NIJKERK NAAR DE ZOMERSCHOOL

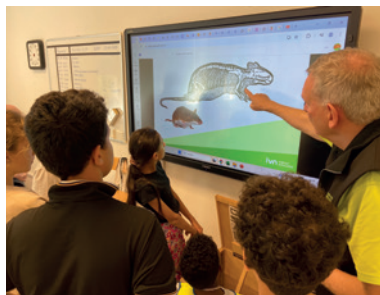

Op de meeste schoolpleinen van basisscholen is het in de zomervakantieperiode best rustig. Er spelen wat kinderen uit de buurt, maar dat is het dan ook. Maar wanneer je toevallig langs de Maranathaschool (Grieglaan) fietst of wandelt, denk je: "Huh...? Hebben de kinderen van deze school geen zomervakantie?"

In Nijkerk is De Zomerschool al voor het zesde jaar op rij een succes voor alle kinderen met leerachterstanden. Op 3 dagen per week zijn veel kinderen 5 weken lang welkom om in de ochtend taal, spelling, rekenen en lezen te oefenen. In de middag zijn er creatieve lessen zoals muziek, handvaardigheid, theater, techniek en natuur.

Voor drie lessen natuur heeft IVN Nijkerk zich ingeschreven: lieveheersbeestjesles voor groep 3 en 4, slootjevissen met groep 6 en uilenballenpluizen met groep 8.

De foto's zeggen genoeg: alle kinderen zijn geïnteresseerd, stellen goeie vragen en zo vliegen de 90 minuten voorbij.

Eerst de powerpoint

en dan in de uilenkast kijken.

Deze meiden waren niet te stoppen, zo enthousiast.

Deze jongens zijn uiteindelijk toch aan het pluizen gegaan terwijl ze het best een smerig werkje vonden. Hoe leuk is dat!!

Ook de lieveheersbeestjesles (voor het eerst geen lieveheersbeestjes gevonden, mede door de vele regen) en het slootjevissen liepen geweldig. In vergelijking met de normale lessen heeft de zomerschool kleinere groepen zodat de kinderen meer aandacht krijgen. En dat werkt ook goed in de natuurlessen. Verrassend was dat de kinderen niet alleen de natuurlessen enthousiast aangingen, maar dat ze ook zo positief waren over de lessen met betrekking tot de basisvaardigheden zoals rekenen en begrijpend lezen. Zoals de kop in de Volkskrant van 6 augustus al aangaf: 'Dit is hoe onderwijs zou moeten zijn'.

De scholenwerkgroep

HEIDE: CULTUUR EN NATUUR

Onlangs mocht ik, vanwege het hoge aantal aanmeldingen, invallen als natuurgids in Ermelo (eerst het Speulderbos in en vervolgens de Ermelosche heide op). Tja, en dan ga je je natuurlijk ook verdiepen in heide. Wat is heide eigenlijk? Natuurlijk ken ik het verhaal van de potstal, maar dat zal toch niet het enige zijn wat er te vertellen is over heide.

Mijn zoektocht richtte zich eerst op de heide als plant en dat leidde al direct tot een verrassing. Heide of hei is een benaming voor vegetatie die vooral bestaat uit dwergstruiken uit de heidefamilie. Natuurlijk hebben we het dan over struikheide en dopheide. Kraaiheide is een derde, meer zeldzame, soort die nu nog te vinden is op de Ermelosche heide. Het is een plant die voornamelijk in het noordelijk deel van Europa voorkomt. De zuidgrens van de verspreiding loopt door Nederland, ongeveer ter hoogte van de Veluwe en de verwachting is dat deze door de opwarming van de aarde langzamerhand naar het noorden zal opschuiven.

Struikhei

Gewone dophei

*Kraaihei met rijpe vruchten en ook nog vrouwelijke bloemen
(de kleine donkerrode knopjes in de bladoksels, zie foto ernaast)*

Naast deze drie soorten liep ik ook op tegen andere vertegenwoordigers van de heidefamilie: de cranberry, de blauwe en de rode bosbes, de veenbes en zelfs de rhododendron. Dat was voor mij volkomen nieuw, moet ik eerlijk bekennen. Toen ik op basis hiervan in het Speulderbos aan de groep deelnemers vroeg wie er al heide zag, was er ook niemand die in de duidelijk aanwezige blauwe bosbes heide herkende.

Cranberries met rijpe rode bessen

*De blauwe bosbes in bloei, de blaadjes zijn lichtgroen en vallen in de winter uit.
De bessen zijn donkerblauwzwart.*

*De rode bosbes in bloei, de blaadjes zijn donkergroen en winterhard.
De vruchten zijn rode bessen.*

Naast de heide als plant, is er natuurlijk ook de heide als biotoop. Afhankelijk van bodem, grondwater en geografische ligging worden er soms wel 25 biotopen onderscheiden. Ik hou het even bij de droge en natte heidegemeenschappen.

De droge heidegemeenschappen omvatten heidevegetaties van de droge, voedsel- en kalkarme zandgronden: de Veluwe, de Sallandse Heuvelrug, de Loonse en Drunense Duinen e.d. Het grondwater ligt hier in het algemeen dieper dan 1,5 m. Daar zien we vooral struikheide, tormentil, brem, grassoorten als bochtige smele en korstmossen. De kalkarme duinen hebben van nature droge heidevegetaties.

In de natte heidegemeenschappen (met een hogere waterstand, zoals in de hoogveengebieden maar ook in laagveengebieden) vinden we vooral dophei, veenmos, wollegras en pijpenstrootje. Verder kunnen we daar zonnedauw, wilde gagel en klokjesgentiaan tegenkomen. Het Nationaal Park Dwingelderveld is het grootste aaneengesloten natte heidegebied van West-Europa, maar we kennen bijvoorbeeld ook de Kampina in Brabant, het Buurserzand in Twente en de Duurswouderheide en Liphusterheide in Friesland.

In beide heidegemeenschappen kunnen we een bijzondere fauna tegenkomen. De zoogdierfauna is vertegenwoordigd in de vorm van haas, konijn, vos en verschillende soorten muizen. Ook reeën en andere hertachtigen komen vaak uit naburige bosgebieden om er te grazen. Dat is nog niet echt bijzonder.

Heide is vooral belangrijk voor reptielen zoals de zandhagedis, de levendbarende hagedis, de hazelworm, de gladde slang en de adder. Adder en levendbarende hagedis, de ringslang nog meer, hebben een voorkeur voor vochtige heide. De zandhagedis komt bijna uitsluitend op heide en zandige terreinen voor. Afhankelijk van de vochtigheid van de heide komen er ook veel amfibieën voor, zoals de heikikker, bruine kikker en rugstreeppad.

De nectar van heide is door insecten gemakkelijk te bereiken. Naast honingbijen en hommels komen er ook graafbijen, gewone wespen, vliegen en vlinders op de nectar af. En dan is er nog een lange lijst met hei-soorten: heivlinder, heideblauwtje, heide-uil, heidehommel, heidebij, heideschildwants, heidezandloopkever, heidelibel, heispinnendoder en ga zo maar door.

Als we naar de vogels kijken, dan springen op de heide de roodborsttapuit, de boompieper, de veldleeuwerik en (vooral op de droge heide) de zeldzame

nachtwaluw, klapekster en korhoen (vroeger talrijk, nu vrijwel verdwenen) ertussenuit.

Dan hebben het nog niet over de schaapskuddes gehad. Het Drents heideschaap, het Kempische heideschaap en het Veluws heideschaap zijn enkele rassen die door de mens de heidebiotoop zijn ingebracht. Of die de heidebiotoop eigenlijk hebben gecreëerd.

Overigens: de naam 'heide' is al heel oud. Het woord is waarschijnlijk afgeleid van het Indogermaanse 'kei'. In latere Germaanse tijden werd dit 'chaithjo' en later werd dit 'haithi'.

En dan de heide als natuurtype resp. landschapstype. Heide is een cultuurhistorisch landschap dat is ontstaan door eeuwenlange invloed van de mens. Waar we nu heidevelden zien, stonden vroeger dichte loofbossen.

De mens heeft lange tijd voornamelijk geleefd van jacht en visvangst. Vanaf circa 5000-3000 voor Christus vestigden zich de eerste landbouwers in Nederland (veelal immigranten). Men paste hakhoutbeheer en kleinschalige kap toe, gecombineerd met brand. Het waren veehoudende boeren, die open land nodig hadden voor hun dieren en bescheiden akkertjes. De as uit de verbrande bossen leverde voedingsstoffen voor de gewassen die ze teelden. Zodra de grond was uitgeput, was een ander stuk bos aan de beurt. Zo ontstond er verandering van de vegetatie. Doordat de grond was verschaald en er meer zonlicht op de open stukken kwam, breidde vooral struikheide zich explosief uit om na vele jaren langzamerhand de open vlaktes te bedekken. Zonder menselijke ingrepen zou de heide via natuurlijke successie op termijn verbossen, maar in die tijden hield men ook al schapen als vee. Naarmate de schapen in aantal toenamen, steeg de behoefte aan weidegronden en de heidevelden breidden zich steeds meer uit, ten koste van de bossen.

Schapen zorgden voor wol, melk en vlees, maar in de middeleeuwen ontdekte men dat met de mest rijkere opbrengsten aan landbouwproducten konden worden gerealiseerd. In de landbouw ontwikkelde zich de overbekende heidecultuur: de potstalmethode. Om de akkers jaar op jaar vruchtbaar te houden was er mest nodig. In de schaapskooi maar ook in potstallen met grootvee werden heideplaggen gelegd. De stront van schapen en ander vee werd met de poten van de dieren vermengd met de plaggen en later over de akkers verspreid. De akkers werden door deze mest steeds wat hoger (gemiddeld zo'n millimeter per jaar). Op de es van Ehrental/Schavenouw op

het landgoed Slichtenhorst zien we op het dekzand daardoor zo'n 70-80 cm grond, het gevolg van honderden jaren bemesten.

Deze heidecultuur breidde zich uit en rond 1800 was er naar schatting 800.000 ha heide, zo'n 24% van het landoppervlak. De potstalmethode heeft zich tot het einde van de 19e eeuw gehandhaafd. De komst van eerst zeevogelmest uit Zuid-Amerika en later de uitvinding en de toepassing van kunstmest maakten de potstal relatief snel overbodig. De heidegronden werden verkocht en ontgonnen: Staatsbosbeheer werd in 1899 opgericht om de heidevlaktes om te zetten naar bosbouwgebied en ook werd veel heidelandschap omgewisseld voor landbouw. In 1940 was er nog maar 124.000 ha heide, in 1963 nog 80.000 en momenteel moeten we het nog doen met 45.000 ha (waarvan 35.000 ha droge heide). Vooral vanaf de jaren '70 probeert men de teruggang van de heide een halt toe te roepen. Zowel de natuur als de cultuur (grazen, plaggen en branden) moest behouden blijven. Nederland heeft tegenwoordig een nationale en zelfs Europese verantwoordelijkheid (verplicht vanuit Natura2000) om de resterende heidegebieden in stand te houden en de biodiversiteit te behouden en zo mogelijk te herstellen. De rol voor het heidebeheer is in de 20e eeuw overgegaan van de boeren naar natuurorganisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen zoals het Geldersch Landschap. Er zijn gelukkig nog mooie heidegebieden overgebleven. Je merkt dat iedereen onder de indruk is als men het bos uitkomt en die mooie, paarse heidevlakte voor zich ziet.

Het stereotype heidelandschap is het resultaat van ontbossing, begrazing en plaggen. Het is een halfnatuurlijk landschap dat is ontstaan uit eeuwenlange wisselwerking tussen mens en natuur. Het landschap dat zo ontstond is uniek en soortenrijk, maar ook kwetsbaar.

Laten we hopen dat we deze erfenis kunnen behouden voor toekomstige generaties.

Hans Dekker

*Foto's: Arjan Kalee
Foto dophei: Els Horst*

ZIET EN VERWONDERT U

Natuurmensen verwonderen zich iedere dag.
Ik heb mij bijvoorbeeld verwonderd over, leest u mee?

Een piepkleine spin die zich plotseling en snel aan een lange draad naar beneden laat zakken. Hij moet een spinragfabriekje bezitten waarmee hij razend snel spinrag kan fabriceren. Bovendien moet die ook nog eens snel uitgerold kunnen worden. Waar haalt die spin zo razend snel zijn productiemateriaal vandaan? Hoe dun moet zo'n draad wel niet zijn?

Een wespennest in de viburnum op drie meter afstand vanwaar ik nu zit. Ik heb nog nooit een wesp naar of vanaf dat nest zien vliegen. Ik kwam er pas achter toen ik die struik ging snoeien. Via die snoeistok werd ik door een twintigtal wespen aangevallen, waarbij ik slechts een steek in mijn hoofd kreeg. De tuinman van de burens die wat overhangende takken wilde snoeien was gewaarschuwd. Toch durfde hij het aan maar werd ogenblikkelijk gestoken.

Een houtduif die verschillende keren een diepe sloot induikt om een bad te nemen. Had ik nog nooit gezien.

Slimme ratten die mijn doorloopval mijden. Ik woon in een waterrijke omgeving dus er zijn altijd ratten. Ik heb één keer een rat gevangen in die val en die op een ratvriendelijke plek uitgezet. De rat zijn broer was hier getuige van en deze heeft al zijn andere broers, zusters, neven, nichten, ooms en tantes gewaarschuwd voor die val. De hele familieclan loopt de val nu straal voorbij, ook al is het voer er in nog zo aantrekkelijk!

Tuinhommels. Hun tong is te kort om bij de nectar van de buisbloemen van de flox te kunnen komen. Ze prikken daarom onder in de buis een gaatje en zuigen zo de nectar op. Er vindt dus geen bestuiving plaats.

De kolibrievlinder, de meest algemene vlinder in mijn tuin. In een fractie van een seconde vliegt die van bloem naar bloem en steekt, zonder ooit te missen, zijn lange zuigsnuit in de buis van de bloem.

De reiger die bijna al mijn goudwindes heeft opgegeten en alle vissen van mijn buurman. Deze zag de reiger met moeite opvliegen vanwege zijn zwaar met vis geladen maag!

Twée of drie kikkers op een houten vlot in de regenton die wachten op een prooi.

De hoornaars die iedere dag in de tuin komen en tot op een paar centimeter te benaderen zijn. Ik heb gezien dat ze hout afschrapen, insecten vangen, appels eten en een nest gevonden. Ze vliegen zo snel dat ze met het oog niet te volgen zijn.

En zo kan ik nog een tijdje doorgaan.

En daarom zeg ik wederom: ziet en verwondert u.

Leendert de Boer

Een prachtige zonnige avond op de Ermelosche Heide. Met 28 belangstellenden hebben Richard, Hans en Marieke op 16 augustus een prachtige wandeling gemaakt in de buurt van de schaapskooi van Ermelo. We begonnen door het Speulderbos, dat 10% beslaat van het 3300 hectare grote Speulder-Sprielderbos, een van de oudste bossen van Nederland.

Daar in het bos zagen we onder andere een onderduikershol uit de Tweede Wereldoorlog, met een aangrijpend verhaal erbij. Verder waren we onder de indruk van de zonnestralen door de bomen heen die een mooi en magisch effect gaven in het bos van de 'dansende bomen'.

Het laatste gedeelte liepen we over de heide en hoorden en zagen we de roodborsttapuit. We stonden ook stil bij een bijzondere galsoort, namelijk de ananasgal die volop te vinden was in de zomereiken. Deze gal heeft een bijzondere levenscyclus waar vast nog wel eens een stukje over komt in Nijkerk Natuurlijk. We zullen deze wandeling ook volgend jaar zeker weer opnemen in onze IVN Nijkerk excursieagenda. Want waarom zouden we de mooie gebieden rond Nijkerk ook niet benutten om mensen uit te dagen mee de natuur in te gaan? Ook in het voorjaar is het hier prachtig en in de late zomer is het handig omdat Richard daar dan zit voor zijn vakantie. Zien we jou de volgende keer dan ook in Ermelo?

Marieke van den Heuvel

BOUW
BULDERWEG *hoveniersbedrijf*

Hoveniers Aanleg

Hoveniers Onderhoud

Boomtechniek

Schoolpleinen

Flora en Fauna

Bouw Bulderweg Hoveniersbedrijf
Duifhuis 34
3862 JG Nijkerk

Tel: 033 245 41 86
Mobiel: 06 53 302 663

FF SOLUTIONS

*oplossingen flora & fauna
binnen het wettelijke kader*

Onderdeel van:
R.I.-Buitenbouw B.V.

www.ri-buitenbouw.nl

WERKGROEPEN

Advertenties	Rien Loman	06 - 25 08 18 05 advertenties@ivn-nijkerk.nl
Boomfeest	Hans Dekker	06 - 52 32 73 70 boomfeest@ivn-nijkerk.nl
Communicatie, PR en Promokraan	Marieke van den Heuvel	06 - 14 03 50 67 promo@ivn-nijkerk.nl
Fotowerkgroep	Petra Heidinger	fotowerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Gidsen en excursies	Marieke van den Heuvel	06 - 14 03 50 67 gidsenwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Hoogstambrigade	Rien Loman	06 - 25 08 18 05 hoogstambrigade@ivn-nijkerk.nl
Landschapsbeheer	Rien Loman	06 - 25 08 18 05 landschapsbeheer@ivn-nijkerk.nl
Natuurlijk Proeven	Elly Kuijt	06 - 22 23 28 68 ellykuyt@gmail.com
Nieuwsbrief	Herman van Dasselaar en Jorieke Linnenkamp	pr@ivn-nijkerk.nl
Nijkerk Natuurlijk	Arjan Kalee	nn@ivn-nijkerk.nl
Planten	Arjan Kalee	plantenwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Scholen	Hans Dekker	06 - 52 32 73 70 scholenwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Vogels	Janoh de Groot	06 - 26 53 44 03 vogelwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Wandelgroep	Petra Heidinger	promo@ivn-nijkerk.nl
Website	Ruud van Veenschoten en Hans Dekker	06 - 81 33 26 28 webmaster@ivn-nijkerk.nl

**VAN
DER
GOOT**

OPTICIENS

**Gespecialiseerd in
verrekijkers en nachtzicht.**

o.a.: Swarovski - Zeiss - Bynolyt - Leica - Pulsar - Hikmicro

Plein 15, Nijkerk